

УДК 340.132.6

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-79-86

**Ольга
НАЗАРЕНКО** ©
кандидат
юридичних наук

**Наталія
ХАРЧЕНКО** ©
кандидат
юридичних наук

(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна)

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ІЗ ЗАКОННІСТЮ ТА ДИСЦИПЛІНОЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД

Розглянуто основні підходи до розуміння співвідношення правопорядку із законністю та дисципліною. Наголошено, що правопорядок, законність та дисципліна – основа правоохоронної діяльності, особливо в умовах воєнного стану. Тому їх зміцнення – одне з головних завдань, що стоїть перед суспільством та державною, основний напрям діяльності органів правопорядку, у тому числі й реалізації їхніх функцій.

З'ясовано, що найбільшого поширення одержав науковий погляд на правопорядок як точне і неухильне дотримання правових норм (реалізація прав та обов'язків, правовідносин, що відповідають нормам права), реалізація їхніх вимог у певних суспільних відносинах; стан реалізації суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків учасниками правовідносин. Тому правопорядок є продуктом дії в суспільстві режиму законності.

Серед різних форм реалізації права особливе місце займає правозастосування, найважливішою ознакою якого є державно-владний характер. Нині в юридичній науці відсутній єдиний методологічний підхід до визначення основоположних ідей, що відображають сутність та зміст законності. Основоположними принципами законності у сфері правопорядку є верховенство Конституції України і закону; єдність та доцільність законності. Проблема недопущення порушень законності – не тільки юридична проблема, для її вирішення повинні бути усунуті об'єктивні чинники, що створюють умови для вчинення правопорушень. Законність пов'язана з правореалізаційною діяльністю всіх суб'єктів права, будучи її якісною характеристикою. До її структури віднесено: принцип законності – метод законності – режим законності, що, власне, і визначає наукову й практичну значущість.

Зміцнення правопорядку та дисципліни в суспільстві неможливе без забезпечення законності в діяльності органів правопорядку, а також мінімізації протиправних проявів (таких як: корупція, всездозволеність, байдужість та ін.). Виокремлено основні ознаки співвідношення правопорядку і дисципліни (однорідність, урегульованість) та розбіжності (правапорядок складається з усієї сукупності врегульованих нормами права суспільних відносин, тоді як дисципліна охоплює лише деякі з цих відносин).

Ключові слова: правопорядок, законність, дисципліна, органи правопорядку, реформування, правозастосовна діяльність.

Постановка проблеми. У ході збройної агресії російської федерації проти України особливої актуальності набувають дослідження підходів до розуміння співвідношення правопорядку із законністю та дисципліною.

Правапорядок виступає однією з базових, найуживаніших категорій юридичної науки, що має важливе значення. Засоби формування та зміцнення правопорядку становлять предмет багатьох наукових дискусій, результати яких враховуються при

© О. Назаренко, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8496-9940>

k001@naiau.kiev.ua

© Н. Харченко, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7356-7903>

k001@naiau.kiev.ua

формуванні правової політики держави щодо розбудови правової держави та громадянського суспільства. Забезпечення та підтримка правопорядку зумовлює функціональне спрямування діяльності системи органів державної влади і місцевого самоврядування, а також має на меті створення багатьох громадських інститутів та є чинником їхньої правової активності.

Про законність написано багато робіт, але це питання все ще залишається дискусійним. Є багато різних визначень зазначеного явища. Але практично в кожному з них виділяється лише певна сторона законності. Комплексний аналіз цього явища й існуючих у науці поглядів дозволяє виділити те головне, що й становить суть, основу законності: суворе, неухильне дотримання, виконання норм права всіма учасниками суспільних відносин.

Для характеристики сфери правопорядку не менш важливе значення має встановлення його зв'язку з дисципліною. Роль дисципліни у сфері правопорядку полягає у тому, що її зміцнення забезпечує сприятливі умови для соціальної діяльності громадян.

Дослідження сучасних підходів до розуміння співвідношення правопорядку із законністю та дисципліною надасть змогу з'ясувати шляхи зміцнення законності, правопорядку та дисципліни в суспільстві та державі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Проблема дослідження сучасних підходів до розуміння співвідношення правопорядку із законністю та дисципліною не залишилася поза увагою науковців. Свого часу питання теорії і практики формування правопорядку, законності та дисципліни були предметом вивчення для цілої когорти відомих правників. Завдяки зусиллям Є. Білозьорова, Є. Гіди, С. Гусарева, В. Євдокимова, В. Качура, В. Копчі, Н. Крестовської, А. Кучука, О. Мурашина, М. Пендюри, П. Рабіновича, О. Скрипнюка та інших учених була розроблена теорія правопорядку, низка висновків і положень якої досі не втратили актуальності. Отже, здобутки цих та інших науковців містять низку системних положень і висновків, що прямо або опосередковано стосуються предмета дослідження, водночас потребує поглибленого осмислення саме співвідношення правопорядку із законністю та дисципліною в умовах сьогодення, що і становить мету статті.

Виклад основного матеріалу. Динамічний розвиток України й українського суспільства супроводжується переосмисленням існуючих і розвитком нових ідей та категорій. Особливого значення ці процеси набувають для тих сфер знань, що вивчають політико-правові явища. До них належить і юриспруденція, еволюція якої пов'язується з необхідністю переосмислення багатьох відомих понять, зокрема фундаментальних ідей правознавства, що стосуються праворозуміння, співвідношення права і держави, проблем легітимності й законності [1, с. 61].

Загальновизнаним є факт, що правопорядок, законність і дисципліна являють собою взаємозалежні категорії. Правопорядок – це реалізована законність, а законність – це засіб встановлення правопорядку; законність у дії, реалізована законність. Тобто правопорядок встановлюється в результаті додержання режиму законності в державі. У свою чергу, законність виступає основою дисципліни; як режим означає точне і неухильне додержання закону, а дисципліна передбачає ще й активність, ініціативу в роботі.

Виникнення законності як правового феномена пов'язується з історією формування представницької влади державоутворюючого народу [2, с. 88–98], яка була б здатною нав'язувати державі його волю, обмежувати діяльність монархів та інших правителів від мені народу за допомогою законів, котрі приймає орган представницької влади («Велика хартія вольностей» (1215 р.)) [3, с. 154–156].

Нерідко сутність правопорядку зводять саме до дотримання вимог законності. Законність розуміють як багатоаспектне явище, що виступає як метод, принцип або режим формування та функціонування держави і суспільства, в основу якого покладено суворе та неухильне дотримання й виконання законів (чинного законодавства) всіма суб'єктами права. При цьому в літературі доволі розповсюдженим є визначення правопорядку як стійкого, сталого правового режиму, правової реальності, що досягаються на основі права [4, с. 498]. В. Качур визначає законність як такий правовий режим у державі, за якого діяльність державних органів, юридичних та фізичних осіб здійснюється відповідно до вимог закону [5, с. 65]. Такий підхід, на нашу думку, позбавляє правопорядок самостійного змісту та зводить його, власне, до законності,

тому навряд чи є достатнього обґрунтованим.

Проте навіть за умови розуміння правопорядку як упорядкованого стану правових відносин, що засновуються на праві та законності, виникає проблема співвідношення понять правопорядку та законності як режиму. Під останнім розуміється режим (стан) відповідності суспільних відносин законам та підзаконних актам, що видаються державою в інтересах суспільства та мають неухильно виконуватися всіма суб'єктами правовідносин. Таке розуміння законності як режиму з тими чи іншими зауваженнями відтворюється у більшості наукових джерел. Отже, як правопорядок, так і законність у значенні режиму визначаються як певний стан правовідносин.

Розв'язання цього протиріччя пропонує П. Рабінович, який підкреслює, що: «...кожному явищу можуть бути притаманні різні стани, що визначаються сукупністю його особливих властивостей. Це стосується й суспільних відносин, врегульованих правом, тобто правовідносин, яким властивий як стан відповідності законам (юридична правомірність), так і упорядкованість, узгодженість, системність. Перший стан позначається поняттям «законність»; другий, пов'язаний з першим як наслідок з причиною, – поняттям «правапорядок». Отже, законність та правапорядок є близькими за своїм значенням, але не тотожними правовими категоріями, що належать до основних понять теорії права» [6, с. 130–132].

Законність є важливою умовою існування й розвитку правової держави. Вона необхідна для забезпечення свобод та прав громадян, раціональної діяльності державною апарату, утворення і функціонування громадянського суспільства та реалізації демократії. Незважаючи на багатоаспектність поняття законності, О. Мурашин вважає, що: «...вона має досить просте та стисле визначення. Під законністю треба розуміти суворе й неухильне дотримання усіма суб'єктами права існуючих у державі законів та заснованих на них підзаконних нормативних актів. Ключовим словом у наведеній дефініції є «дотримання». Саме в ньому полягає визначальний зміст і сутність явища, що розглядається, у будь-якій його інтерпретації, бо якщо немає дотримання, то немає і законності» [7, с. 370]. Варто погодитися зі вченим і в тому, що поняття законності повинне розповсюджуватися не лише на сферу дії законів, а й на всю сферу їх формування, тобто законотворчість, або навіть і на весь процес правотворчості, тому що ці процеси також піддаються оцінці з позиції моральності та законності. Акцентовано, що закони має поважати насамперед влада, інакше законність виявиться неповною, обмеженою, а влада – неправовою [7, с. 369–371].

Законність досить часто розглядається в теорії права як державно-правовий режим, що забезпечує загальнообов'язковість юридичних норм у суспільстві та державі. Водночас застосування права як особлива форма його реалізації є важливою складовою механізму правового регулювання. Головне призначення правозастосування полягає у правовому регулюванні правовідносин, що становлять особливу значущість і цінність для суспільства, виникли на основі рішення органу, що уособлює державну владу, та перебувають під контролем держави.

Питання про принципи законності є однією з актуальних проблем, що досліджуються у теорії права. Принципи законності традиційно розглядаються юридичною наукою як вихідні засади, керівні ідеї, що визначають зміст, сутність і місце цього складного явища в суспільному житті. Як вважає Ю. Бошицький, законність у сфері державного управління ґрунтується на таких принципах: загальнообов'язковість законів для всіх органів, установ, організацій, посадових осіб, громадян тощо; єдність законності, тобто одноманітне розуміння та застосування законів на всій території держави; неприпустимість протиставлення законності та доцільності [8, с. 239–240]. З іншого боку, Н. Крестовська відносить до принципів законності: невідворотність покарання за правопорушення; захист прав та свобод людини і громадянина як пріоритетну мету законності; взаємозв'язок законності та культурності; презумпцію невинуватості [4, с. 406].

Як стверджує П. Рабінович, сучасні реалії вимагають насамперед визначення світоглядних основ законності, що потребує більш високого рівня узагальнень та вдосконалення уявлень про законність як багатоаспектну категорію [6, с. 130–132]. На думку В. В. Копчі, законність – багатогранне поняття, що визначається по-різному. Її можна розглядати як принцип діяльності держави, сутність якого полягає в обов'язку державних органів, інших фізичних і юридичних осіб діяти відповідно до вимог законів, або як метод державного управління – сукупність прийомів, способів, за допомогою

яких держава забезпечує належну поведінку своїх суб'єктів. Важливою умовою законності в державному управлінні слід визнати також високий рівень правової культури громадян і представників державного апарату, котра, у свою чергу, є наслідком загального рівня освіти та культури суспільства [9, с. 238–239].

На думку А. Крижанівського, необхідно визнати, що домінуюче розуміння правового порядку пов'язує його з повним здійсненням на практиці режиму законності [10, с. 78–80]. Мабуть, не випадково за такого підходу суть правового порядку зводиться до «дотримання вимог законності». Лінійна залежність «законність – правопорядок» на практиці призводить до зведення правового порядку до закономірності. Очевидно, не можна заперечувати певний зв'язок законності та правового порядку, взаємозалежність, взаємодію і взаємовплив цих феноменів. Проте, зазначимо, теоретична конструкція цього співвідношення формується на основі бачення природи кожного з цих феноменів, що в подальшому екстраполюються одне на одного. Якщо розуміти законність як режим, принцип, вимогу, що спрямовується на все суспільство (у тому числі й громадян), то й правовий порядок має ті самі обмеження. Якщо ж законність – режим, принцип і вимоги щодо організації та діяльності інституцій державної влади, то вона виступає важливим, потужним, але не виключним фактором формування правового порядку. Роль держави у забезпеченні правового порядку має ґрунтуватися на потребі суспільства у безпеці, впорядкуванні, передбачуваності існування соціальних суб'єктів, котра в межах реальної можливості державних ресурсів може забезпечуватися владою.

Законність, попри всі історичні метаморфози, залишається саме законністю, порядком, устроєм чи улаштуванням найсуворішого дотримання закріплених в законах, інших формах діючого позитивного права. А оскільки в сучасному громадянському суспільстві правовий порядок, інакше кажучи, правовий устрій, покликаний виражати законність, ґрунтується на гуманістичному праві, передусім на природних невід'ємних правах людини, то і сам устрій юридичних відносин має набувати свого роду природно-правового характеру. Тобто має ставати настільки обов'язковим і жорстким, як і сама природа [3, с. 161–163].

Сенс правозаконності означає найсуворіше, неухильне проведення у життя не просто будь-яких і всіляких норм (це – нормальна юридична реальність), а витоків гуманістичного права, передусім основних невід'ємних прав людини, а також пов'язаних з ними інших інститутів. До останніх можна віднести загальнодемократичні правові принципи народовладдя, приватного права, незалежного правосуддя. А отже, і реальну, в подальшому, побудову на послідовно демократичних гуманістичних засадах всієї правової системи, всього політико-державного життя [3, с. 165–166].

Законність може бути, по-перше, «істинною», такою, що відповідає «духові», тобто сутності права, і, по-друге, суто формальною, що зводиться до дотримання будь-яких норм, якщо вони санкціоновані державою. Для першої необхідна наявність певних суспільних, політичних та ідеологічних передумов, належний рівень правової культури і повага до права, усвідомлення його необхідності й справедливості, тобто правовизнання. Для другої – все це, врешті-решт, не обов'язково і навіть непотрібно [7, с. 54].

А. Крижанівський зауважує, що надійний, справедливий, дійсно правовий порядок у суспільстві може бути забезпечений саме за умови базування діяльності державних органів, посадових осіб на правовій законності у всіх сферах їхньої діяльності [10, с. 55–57].

Таким чином, правопорядок є результатом здійснення законності. Це по суті реалізована законність, що виявляється в системі суспільних відносин, врегульованих нормами права. Якщо законність виражається в суворому дотриманні та неухильному виконанні норм права, то правопорядок являє собою фактичний стан впорядкованості суспільних відносин, що виник унаслідок перетворення правових розпоряджень у життя.

Для характеристики сфери правопорядку не менш важливе значення має встановлення його зв'язку з дисципліною.

Дисципліна (лат. *disciplina*) означає навчання, виховання, порядок [18]. Дисципліна – це точне, своєчасне і неухильне додержання встановлених правовими та іншими соціальними нормами правил поведінки у державному та суспільному житті. М. Пендюра пропонує розглядати дисципліну як акт свідомої поведінки індивіда, визначаючи її як «свідоме додержання встановлених правовими та іншими соціальними нормами правил поведінки у державному і суспільному житті» [11, с. 215–217].

Роль дисципліни у сфері правопорядку полягає у тому, що її зміцнення

забезпечує сприятливі умови для соціальної діяльності громадян.

Дисципліна спрямована на впорядкування та узгодження суспільних відносин і виступає найважливішим соціальним чинником, що має безпосередній вплив на життя суспільства в цілому та кожної людини зокрема. Вона є необхідною умовою ефективного функціонування суспільства та держави, досягнення мети діяльності органів держави, місцевого самоврядування та їх посадових осіб, підприємств, установ і організацій, а також громадян.

Встановлюється дисципліна законами і підзаконними актами (статутами, положеннями та правилами внутрішнього трудового розпорядку), нормами моралі, корпоративними та іншими соціальними нормами. Забезпечується – засобами юридичної відповідальності та механізмами державного й громадського контролю.

Державна дисципліна – це точне і неухильне дотримання всіма органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, посадовими і службовими особами, а також громадянами встановлених державою правил поведінки, діяльності, стосунків, а також своєчасне виконання державних завдань і зобов'язань.

Державна дисципліна спрямована на забезпечення чіткої роботи та узгодженості всіх складових державного механізму. Вона регламентується нормативно-правовими актами органів державної влади, за її порушення передбачено дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, а в деяких випадках і кримінальну відповідальність. Порядок застосування заходів юридичної відповідальності регулюється чинним законодавством.

Одним із найважливіших елементів державної дисципліни є виконавча дисципліна, що ґрунтується на принципах державної служби (персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни; професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі) та обов'язках державних службовців щодо забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів, своєчасного і точного виконання рішень державних органів та посадових осіб, розпоряджень і вказівок керівників, підвищення професійної кваліфікації та ін. (ст. 3, 10 Закону України «Про державну службу») [12]. Виконавча дисципліна пов'язана з відповідним ставленням працівників апарату до виконання урядових доручень, продуманою кадровою політикою, належним контролем у цій галузі.

Зауважимо, що більшість працівників за порушення дисципліни несуть відповідальність згідно з приписами трудового законодавства, і лише дисциплінарна відповідальність службовців, які реалізують свої повноваження поза межами трудового договору чи правилами внутрішнього трудового розпорядку, регулюється, крім Кодексу законів про працю України, іншими нормативно-правовими актами (законами, указами Президента України, відомчими нормативно-правовими актами). Значна кількість державних службовців несе дисциплінарну відповідальність не тільки за дисциплінарні проступки, пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням покладених на них обов'язків, а й за перевищення своїх повноважень, недотримання обмежень щодо державної служби, вчинення діянь, що дискредитують орган, в якому працює службовець, недотримання норм моралі, присяги, обов'язків, передбачених у контракті, паплюження військової честі тощо.

У науковій юридичній літературі немає єдності точок зору вчених щодо сукупності норм, що регламентують дисципліну праці. Окремі вчені під ними розуміють норми, що регулюють умови і форми безпосереднього впливу адміністрації державного органу на порушника службової дисципліни [13, с. 467]. Інші виокремлюють приписи, котрі безпосередньо пов'язані з правовою оцінкою поведінки працівника під час виконання ним трудових обов'язків [14, с. 148]. Є дослідники, які називають норми, що встановлюють трудові обов'язки працівників і передбачають відповідальність за їх неналежне виконання [15, с. 19].

З огляду на комплексний характер праці як соціального явища, різноманітність відповідних юридичних аспектів слід зазначити, що сукупність норм, котрі регламентують трудову дисципліну, складають різні за змістом правові приписи. Вони не лише встановлюють права, обов'язки та обмеження у процесі трудової діяльності, але й визначають методи її забезпечення, регламентують заходи заохочення і заходи впливу на працівників за невиконання чи неналежне виконання трудових обов'язків або порушення юридично окреслених обмежень. Сукупність цих норм утворює особливий

правовий інститут трудової дисципліни. Практична реалізація зазначених норм виражається в безпосередньому сприйнятті працівниками нормативних приписів, а також у їхній фактичній поведінці під час виконання своїх трудових повноважень [16, с. 157–158].

Виконання робітниками чи службовцями визначеної трудової функції, так само як і дотримання загальних правил поведінки на виробництві, що забезпечують нормальний процес праці, є необхідними елементами трудових відносин. Вони цілком охоплюються чинними правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Водночас слід розрізняти внутрішній трудовий розпорядок та громадський порядок. Лише в такому випадку стає можливим чітко визначити сферу правового впливу органів, що застосовують заходи адміністративної і дисциплінарної відповідальності до правопорушників, оскільки деякі проступки подібні до порушень громадського порядку, але їх вчинення під час виконання трудових функцій на виробництві (наприклад, розпивання на роботі спиртних напоїв) зумовлюють необхідність віднесення їх розгляду до компетенції адміністрації підприємства або трудового колективу.

Зміцнення правопорядку передбачає забезпечення безпеки особи, охорону її прав та свобод, гарантованість захисту особи від свавілля. Водночас правопорядок неможливий без виконання кожним громадянином своїх обов'язків, що закріплені нормами права. Тобто правопорядку властиве внутрішнє протиріччя, що об'єктивно впливає на його праксеологічну сутність, котра в умовах демократичного суспільства набуває нових форм.

Більше того, органи правопорядку в ході збройної агресії російської федерації проти України зіштовхнулися з безпрецедентними викликами у своїй діяльності, насамперед безпековими, на які довелося оперативно реагувати. Серед них – організаційні та інші проблеми, що вплинули на здатність органів правопорядку ефективно виконувати свої функції із забезпечення національної безпеки України в низці аспектів. Водночас у суспільства зберігся чіткий запит на рішучі та позитивні зміни в усіх сферах життя, у тому числі правоохоронній, після перемоги України.

Пріоритетними серед таких змін є гарантування прав і свобод людини та громадянина, а також подальша розбудова демократичної держави, у якій неухильно забезпечується верховенство права. Поряд із цим поглиблюється потреба в прискоренні цифровізації, забезпеченні максимальної оперативності й результативності роботи у державному секторі. Цей запит є більш ніж релевантним і для системи органів правопорядку, котрі повинні посилити свій стратегічний та операційний потенціал з метою належного виконання функцій, визначених законодавством України [17].

Висновки. Таким чином, варто наголосити, що правопорядок полягає у точному і неухильному дотриманні правових норм, реалізації їхніх вимог у певних суспільних відносинах, зокрема у правоохоронній сфері. Це не просто норми права, а норми, спрямовані на реалізацію визначених Основним законом України прав та обов'язків, а також правовідносини, що виникають при реалізації норм права.

Правопорядок являє собою стан реалізації суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків учасниками правовідносин, рівень якого залежить від діяльності владних і суспільних інституцій (насамперед правоохоронних), побудованій на принципах верховенства права, пріоритету прав і свобод людини та громадянина, а також неухильного дотримання приписів законів держави.

Серед різних форм реалізації права особливе місце займає правозастосування, найважливішою ознакою якого є державно-владний характер. Нині в юридичній науці відсутній єдиний методологічний підхід до визначення основоположних ідей, що відображають сутність та зміст законності. Основоположними принципами законності у сфері правопорядку є верховенство Конституції України і закону; єдність та доцільність законності. Законність пов'язана з правореалізаційною діяльністю всіх суб'єктів права, будучи її якісною характеристикою. Як властивість діяльності, категорія «законність» має таку структуру: принцип законності – метод законності – режим законності, що, власне, і визначає наукову й практичну значущість.

До головних ознак правопорядку і дисципліни слід віднести такі: по-перше, вони складаються з однорідних за своєю соціальною природою ідентичних суспільних відносин; по-друге, відносини, що їх утворюють, регулюються чинними в суспільстві соціальними нормами, що з огляду на зумовленість їх економічним базисом країни

виступають як єдиний комплекс правил поведінки. Одночасно не можна не бачити й істотних розбіжностей між ними, зокрема, правопорядок складається з усієї сукупності врегульованих нормами права суспільних відносин, тоді як дисципліна становить лише деякі з цих відносин. Інші відносини в означеній сфері регулюються соціальними нормами (мораль, звичай).

Список використаних джерел

1. Мелех Л. В. Законність як принцип права та її дотримання в Україні. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 1. С. 61–68.
2. Балинська О. М. Проблеми теорії держави і права : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. 416 с.
3. Хрестоматія з історії держави і права України : у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ : Ін Юре. Т. 1 : З найдавніших часів до початку XX ст. 1997. 561 с.
4. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права : підруч. Київ : ЮрінкомІнтер, 2023. 584 с.
5. Качур В. О. Теорія держави і права : навч. посібник. Київ : «Компринт», 2014. 327 с.
6. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина : навч. посібник. Київ : Атіка, 2004. 464 с.
7. Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підруч. Київ : «Україна», 2014. 560 с.
8. Бошицький Ю. Л. Доктринальні засади розвитку держави та права: національні та міжнародні тенденції : монографія. Київ : Ліра-К, 2014. 439 с.
9. Копча В. В. Правозахисна функція держав Центральної Європи: теоретичні та порівняльно-правові аспекти : монографія. Херсон : Гельветика, 2020. 394 с.
10. Крижанівський А. Ф. Феноменологія правопорядку: поняття, вимір, типологія. Одеса : Фенікс, 2006. 193 с.
11. Пендюра М. М. Теорія держави і права : навч. посібник. 3-є вид., доп. і перероб. Київ : Ліпкан, 2013. 302 с.
12. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
13. Зубкова Л. А. Доктринальне розуміння внутрішніх функцій держави в контексті забезпечення національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 466–469. URL : http://www.lsej.org.ua/5_2023/116.pdf.
14. Ведерніков Ю. А., Кучук А. М. Правоохоронна діяльність в Україні: теоретико-правовий аспект. Київ : Ліпкан, 2011. 576 с.
15. Євдокимов В. В. Державна політика в сфері правоохоронної діяльності : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2021. 300 с.
16. Ботвінов Р. Особливості реалізації правоохоронної функції держави в сучасному українському суспільстві. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4 (49). Ч. 1. С. 156–163.
17. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусела. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

Надійшла до редакції 19.03.2024

Прийнято до опублікування 28.03.2024

References

1. Melekh, L. V. (2006) Zakonnist yak pryntsyp prava ta yii dotrymanna v Ukraini [Legality as a principle of law and its observance in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Vyp. 1, pp. 61–68. [in Ukr.].
2. Balinska, O. M. (2010) Problemy teorii derzhavy i prava [Problems of the theory of the state and law] : navch. posibnyk dlia stud. vyshch. navch. zakl. Lviv : Lviv. derzh. un-t vnutr. sprav. 416 p. [in Ukr.].
3. Khrestomatia z istorii derzhavy i prava Ukrainy [] : u 2 t. / za red. V. D. Honcharenka. Kyiv : In Yure. T. 1 : Z naidavnishykh chasiv do pochatku XX st. 1997. 561 p. [in Ukr.].
4. Krestovska, N. M., Matvieieva, L. H. (2023) Teoriia derzhavy i prava [Textbook on the history of the state and law of Ukraine] : pidruch. Kyiv : YurinkomInter. 584 p. [in Ukr.].
5. Kachur, V. O. (2014) Teoriia derzhavy i prava [Theory of the state and law] : navch. posibnyk. Kyiv : «Kompriynt». 327 p. [in Ukr.].
6. Rabinovych, P. M., Khavroniuk, M. I. (2004) Prava liudyny i hromadianyna [Human and citizen rights] : navch. posibnyk. Kyiv : Atika. 464 p. [in Ukr.].
7. Murashyn, O. H. (2014) Zahalna teoriia derzhavy i prava [General theory of the state and law] : pidruch. Kyiv : «Ukraina». 560 p. [in Ukr.].

8. Boshytskyi, Yu. L. (2014) Doktrynalni zasady rozvytku derzhavy ta prava: natsionalni ta mizhnarodni tendentsii [Doctrinal foundations of the development of the state and law: national and international trends] : monohrafiia. Kyiv : Lira-K. 439 p. [in Ukr.].
9. Kopcha, V. V. (2020) Pravozakhysna funktsiia derzhav Tsentralnoi Yevropy: teoretychni ta porivnialno-pravovi aspekty [The human rights function of the states of Central Europe: theoretical and comparative legal aspects] : monohrafiia. Kherson : Helvetyka. 394 p. [in Ukr.].
10. Kryzhanivskyi, A. F. (2006) Fenomenolohiia pravoporiadku: poniattia, vymir, typolohiia [Phenomenology of law and order: concept, measurement, typology]. Odesa : Feniks. 193 p. [in Ukr.].
11. Pendiura, M. M. (2013) Teoriia derzhavy i prava [Theory of the state and law] : navch. posibnyk. 3-ye vyd., dop. i pererob. Kyiv : Lipkan. 302 p. [in Ukr.].
12. Pro derzhavnu sluzhbu [About civil service] : Zakon Ukrainy vid 10 hrudnia 2015 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. [in Ukr.].
13. Zubkova, L. A. (2023) Doktrynalne rozuminnia vnutrishnikh funktsii derzhavy v konteksti zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [Doctrinal understanding of the internal functions of the state in the context of ensuring national security]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 5, pp. 466–469. URL : http://www.lsej.org.ua/5_2023/116.pdf. [in Ukr.].
14. Vediernikov, Yu. A., Kuchuk, A. M. (2011) Pravoohoronna diialnist v Ukraini: teoretyko-pravovyi aspekt [Law enforcement activity in Ukraine: theoretical and legal aspect]. Kyiv : Lipkan. 576 p. [in Ukr.].
15. Ievdokymov, V. V. (2021) Derzhavna polityka v sferi pravoohoronnoi diialnosti [State policy in the field of law enforcement] : monohrafiia. Zhytomyr : ZhDTU. 300 p. [in Ukr.].
16. Botvinov, R. (2016) Osoblyvosti realizatsii pravoohoronnoi funktsii derzhavy v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Peculiarities of implementation of the law enforcement function of the state in modern Ukrainian society]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*. Vyp. 4 (49). Ch. 1, pp. 156–163. [in Ukr.].
17. Pro Kompleksnyi stratehichnyi plan reformuvannia orhaniv pravoporiadku yak chastyny sektoru bezpeky i oborony Ukrainy na 2023–2027 roky [About the Comprehensive Strategic Plan for the Reform of Law and Order Bodies as a Part of the Security and Defense Sector of Ukraine for 2023–2027] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11 travnia 2023 r. № 273/2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>. [in Ukr.].
18. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / za red. V. T. Busela. Kyiv ; Irpin : Perun, 2005. 1728 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Olha Nazarenko, Nataliia Kharchenko. Correlation of law and order with legality and discipline: theoretical and legal approach. The article considers the main approaches to understanding the relationship between law and order, legality and discipline. It was emphasized that law and order, legality and discipline are the basis of any law enforcement activities, especially in the conditions of martial law. Therefore, their strengthening is one of the main tasks facing society and the State, as well as the main activity of law enforcement agencies, including the implementation of its functions.

It was found that the most widespread scientific view of legal order as the exact and consistent observance of legal norms (realization of rights and obligations, legal relations that correspond to the norms of law), the realization of its requirements in certain social relations; the state of realization of subjective rights and fulfillment of legal obligations by participants in legal relations. Therefore, law and order is a product of action in the society of the rule of law.

Among the various forms of law enforcement application of law occupies a special place, the most important feature of which is the state-authority nature. Currently, legal science does not have a single methodological approach to defining the fundamental ideas that reflect the essence and content of legality. The fundamental principles of legality in the sphere of law and order are the supremacy of the Constitution of Ukraine and the law; unity and expediency of legality. The problem of preventing violations of the law is not only a legal problem. To solve it, objective factors that create conditions for committing offenses must be eliminated. Legality is related to the law enforcement activity of all legal subjects, being its qualitative characteristic. Its structure includes: principle of legality – method of legality – regime of legality, which actually determines scientific and practical significance.

Strengthening law and order as well as discipline in society is impossible without ensuring legality in the activities of law enforcement agencies, as well as minimizing illegal manifestations (corruption, permissiveness, indifference, etc.). The main features of the relationship between law, order and discipline (homogeneity, regularity) and differences between such concepts are highlighted (law and order consists of the entire set of social relations regulated by legal norms, while discipline consists of only some of these relations).

Keywords: law and order, legality, discipline, law enforcement agencies, reformation, law enforcement activity.